

PIETER-JAN DE PUE over **THE LAND OF THE ENLIGHTENED**

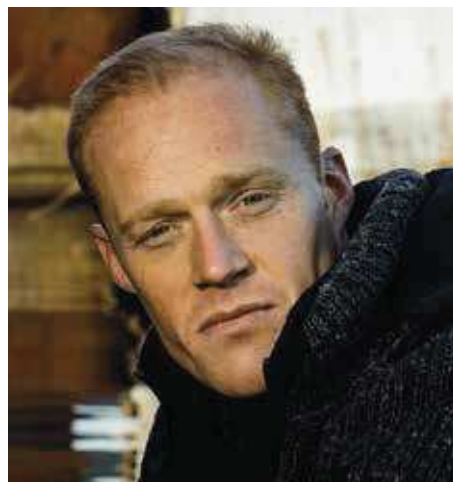
“Kinderen in Afghanistan hebben een hele overlevingseconomie uitgebouwd”

“Het was de bedoeling om van de landschappen een personage te maken, de natuurelementen waren voor mij als filmer én als cameraman – ik maak graag beelden – belangrijk: de sterrenhemel, de ondergaande zon, het aspect van de tijd die langzaam voorbijgaat ...” Gentenaar Pieter-Jan De Pue vertelt honderduit over *THE LAND OF THE ENLIGHTENED*, zijn speelfilmdebuut dat hij ging opnemen in Afghanistan en dat acht jaar lang zijn leven bepaalde. Een huzarenstuk. – **FREDDY SARTOR**

FILMMAGIE: Dacht je nadat je afgestudeerd was aan het RITS (filmregie): tiens, ik ga een film maken in Afghanistan?

PIETER-JAN DE PUE: Na te zijn afgestudeerd in 2007 heb ik wat commercials gemaakt voor Czar, humanitaire pubs voor ngo's. Het VAF was enthousiast over mijn eindwerk, had me een Speciale Vermelding gegeven, zo van: “Wil je een project indienen, doe maar, we zullen het steunen!” Ik wou indrukken opdoen, reizen – wat ik voordat ik aan het RITS begon ook al had gedaan, gewoon reizen met een fototoestel, naar het Amazonegebied, het Midden-Oosten – voordat ik besloot om een film te maken. Ik las veel, Robert Fisk, en had contact met VRT-journalist Jef Lambrecht, een voorbeeld voor mij, die boeken over Afghanistan heeft geschreven. Ik was gefocust op Centraal-Azië en Afghanistan. Ik wou foto's gaan maken en de cultuur leren kennen om te begrijpen wat daar aan de hand was. Aan een vijftal ngo's die daar al jaren aan het werk zijn, heb ik een voorstel gedaan: ik ben filmmaker, ik maak fotoreportages voor jullie in ruil voor transport, accommodatie en de infrastructuur om in Afghanistan te kunnen rondreizen. Op die manier ben ik op de verhalen van kinderen gestuit die vandaag in Afghanistan pogen te overleven door schroot te verzamelen, mijnen te ontmantelen en handel te drijven met Amerikaanse soldaten. Na drie maanden ben ik er dan zelf samen met een Afghaanse vriend opuit getrokken, te paard en te voet. We zijn een edelsteenmijn tegengekomen waar veel kinderen werkten, en ook vele opiumvel-

“In de 40 jaar dat de oorlog al duurt in Afghanistan hebben de mensen een enorme veerkracht ontwikkeld. En die veerkracht wou ik bij de kinderen leggen”

PIETER-JAN DE PUE

den. Op het einde van die reis, in 2007, zijn we – zeer onvoorzichtig – de grens met China overgestoken, zijn opgepakt en hebben daar een 30-tal dagen in de gevangenis gezeten. Een heel turbulente reis die me de ogen heeft geopend; ik wou echt een verhaal over de wereld van die kinderen maken, nog niet meteen een film, ik wou hun wereld uitdiepen. In 2008 ben ik naar Afghanistan teruggekeerd – betaald toen wel – met het idee: ik ga veel tijd met die kinderen doorbrengen, ik ga de taal leren ... Ook ben ik toen voor het eerst met het Amerikaanse leger op pad gegaan als fotograaf voor Vice Magazine. Een hectische periode ook, want we zijn in een hinderlaag van de taliban gelopen en dat is voor veel Amerikaanse soldaten heel slecht afgelopen. Daarna ben ik beginnen schrijven aan een draft (een ruwe vorm van een filmscenario, nvdr) want ik wist toen dat ik als basis heel sterk materiaal had voor een film. Ik ben mijn producent Bart Van Langendonck tegengekomen, we hebben het project bij het VAF ingediend en we hebben scenariosteun gekregen.

Had je aanvankelijk een docudrama op het oog? Je film nu is een mix van filmgenres: sprookje, mythe, documentaire en fictiefilm.

P.-J. DE PUE: Het uitgangspunt bleef de verhalen van die kinderen. Er is dus het conflict tussen het Amerikaanse leger en de taliban met daarin als tweede laag de kinderen die een overlevingsstrategie hebben uitgebouwd met dingen die de oorlog voortbrengt: wapentrafiëk, schroot. Door

veel tijd met de kinderen door te brengen leerde ik ook hun droomwereld kennen. Veel kinderen in Kabul dromen luidop over de toekomst, over wat er met Afghanistan gaat gebeuren wanneer de Amerikanen zich hebben teruggetrokken. “Waar staan wij?” en “Wat gaan wij doen?” Eén kind vertelde: “Als de Amerikanen weg zijn dan word ik koning, ik ga de macht grijpen, de Taliban staan zwak, ik trouw met het mooiste meisje van Afghanistan, zij wordt koningin en we gaan in het paleis van de koning wonen – niet wetende dat het paleis totaal vernield is – en mijn vrienden gaan me beschermen.” Iemand anders zei: “Ik rijd met mijn paard naar de sterren, ik neem mijn lief mee en ik verlaat Afghanistan voorgoed.” Al die droomverhalen gaven mij het idee: laten we binnen de laag met de kinderen een sublaag maken, zodat je naast de realiteit waarin ze leven ook in hun fictieve droomwereld kan duiken. Dat laat zien dat ondanks het feit dat die kinderen in feite minivolwassenen zijn en veel van hun kindertijd door de oorlog niet kunnen meemaken, wel fantasie en verbeelding hebben, zoals de kinderen hier.

Is er veel opgenomen materiaal gesneuveld?

P.-J. DE PUE: De meeste shots waren one-takers. Over die periode van acht jaar hebben we maar 28 uur beeldmateriaal opgenomen – 110, 120 rollen – wat erg weinig is. Er is dus heel gericht gefilmd. Op een bepaald moment is er wel een annex bijgekomen, maar die is nooit in de montage gebruikt. Tijdens de repérages (gericht vooronderzoek, nvdr) hebben we een ex-Sovjetsoldaat, Sergei Kovichenko, een Oekraïner, ontmoet die eind jaren 80 lang in een *outpost* in Afghanistan heeft gezeten die toevallig ook een filmlocatie was: een restant van een Russische basis. Ik ben de man gaan opzoeken in 2013 in Kiev

en het was de bedoeling dat hij een soort van vertelfiguur zou zijn, op zoek naar antwoorden op zijn vragen, zoals waarom de Sovjet-Unie hem naar daar had gestuurd. Die verhaallijn is uitgewerkt en opgenomen in Oekraïne. Samen met zijn moeder kijkt hij in een sovjetappartementje naar archiefphoto's die hij clandestien had gemaakt op de basis, tot hij beslist: “Ik ga terug naar Afghanistan.” Zo kon hij zijn aanwezigheid in de jaren 80 linken aan die van de Amerikanen nu. We hebben een versie gemaakt met de twee vertellingen in Oekraïne en Afghanistan, en daarmee verweven het derde verhaal: dat van de kinderen. Arte, een van de belangrijkste coproducenten, vond dat dat te complex was, te veel historische achtergrond vergde en te veel informatie was om in twee uur verteld te krijgen.

De film begint met een mooi verhaaltje, de legende van de zwarte en de witte kat ...

P.-J. DE PUE: Legendes rond Djenghis Khan die Afghanistan veroverd, en dat het land in puin ligt omdat er nog altijd ergens een verloren koning moet zijn, doen nog altijd de ronde in de berggemeenschappen van Pamir, waar we gedraaid hebben. Zoals de legende van de witte en de zwarte kat. Koning Nasrullah kwam oog in oog te staan met Djenghis Khan die zegt: “Ik ga Afghanistan innemen.” Nasrullah was op dat ogenblik veel sterker maar ook heel bijgelovig en stelde voor: “Laten we twee katten doen vechten.” En hij verbond het lot van Afghanistan aan de uitslag van dat gevecht. De witte kat verloor, de zwarte won. Nasrullah trok zich terug en Djenghis Khan heeft Afghanistan ingenomen. Dat is een verhaal dat vooral fictief is, maar Afghanen verwijzen er graag naar en stellen: “Het feit dat wij oorlog hebben gehad met de Britten, de Russen, nu de Amerikanen, met de

moedjahedien, en de Taliban komt omdat de koning ons in de steek heeft gelaten. Wij zijn aan ons lot overgelaten.” Ik vond dat zo sterk om mee te openen dat ik dacht: Laten we daarmee de oorlog uitleggen. Dat was de uitdaging: aan de realiteit van Afghanistan, ook al is die zwaar en lijkt de situatie uitzichtloos, wat poëzie toevoegen. Net omdat de Afghanen, die al 40 jaar (!) ononderbroken in oorlog leven, een enorme veerkracht hebben. Het was die veerkracht die ik bij de kinderen wou leggen. Er is een andere kant aan de oorlog daar die ook heel interessant is en veel positiever. Daar wou ik op focussen.

Nu zijn het de kinderen die de katten laten vechten. Mogen we veronderstellen dat wit staat voor onschuld en het zwart van de zwarte kat voor het (nood)lot?

P.-J. DE PUE: Nasrullah zag zichzelf als de witte kat, en de kinderen zien de Amerikanen ook zo omdat Amerika de zich terugtrekkende macht is. De zwarte kat staat dan weer voor wie de macht gaat overnemen.

Je hebt ook heel bewust voor 16mm-pellicule gekozen.

P.-J. DE PUE: Door zijn korrel heeft 16mm iets ruws, wat ik heel goed vond werken met de realiteit van Afghanistan: de brutaliteit van hoe die kinderen moeten zien te overleven ... Maar dat vergde wel een hele logistiek, alleen al qua transport van de pellicule. Alles lag opgeslagen in de ambassade van Kabul, 1000 km verder. Om de zoveel tijd moesten dragers – mensen die we 100% vertrouwden – gewoon met een rugzak over een rivier, een week lang over ijs stappen, al die bergpassen over, een jeep moest hen dan komen ophalen, en een bushalte ergens ver weg brengen, vervolgens een busreis van twee dagen naar Kabul, op de ambassade de pellicule afgeven en nieuwe meenemen. Dat waren lange trajecten. En alle communicatie verliep via satelliettelefoon. Daar is gewoon niets.

Hoe zou je de titel verklaren? Want je voelt als toeschouwer dat die meer wil zeggen dan gewoon ‘verlicht land’.

P.-J. DE PUE: Letterlijk komt het van Nuristan, “het land dat verlicht”, de naam van de provincie waar we een groot deel van de film hebben opgenomen. En verlicht is zeer spiritueel. Voor mij omvat die titel de hele wereld van die kinderen: de hoop, het positivisme, de oplossingen die ze altijd hebben. Voor alles is er een oplossing! Dat is de boodschap die ik wil meegeven. ✨

Interview – Brussel, 11 april 2016

Recensie zie Startshots Rotterdam (IFFR) in Filmmagie 663